

NGHIÊN CỨU ỨNG DỤNG PHẦN MỀM MÃ NGUỒN MỞ KOHA TẠI TRUNG TÂM HỌC LIỆU ĐẠI HỌC QUẢNG BÌNH

ThS. TRẦN THỊ LỰA

Trường Đại học Quảng Bình

1. Mở đầu

Tin học hóa hoạt động thông tin thư viện đang là vấn đề cấp bách hiện nay tại Trung tâm Học liệu, Trường Đại học Quảng Bình. Từ khi thành lập cho đến nay, Trung tâm chưa từng ứng dụng một phần mềm nào, tất cả các công đoạn từ bổ sung, xử lý, tra cứu cho đến phục vụ bạn đọc đều được tiến hành một cách thủ công truyền thống. Điều này ảnh hưởng lớn đến hiệu quả hoạt động, chất lượng phục vụ của Trung tâm.

Ngày nay, với sự phát triển của công nghệ thông tin, internet đã tạo điều kiện mạnh mẽ cho việc hình thành và phát triển các hệ thống phần mềm quản trị thư viện tích hợp mã nguồn mở. Có rất nhiều phần mềm miễn phí mã nguồn mở mà các thư viện có thể lựa chọn để sử dụng trong điều kiện kinh phí còn hạn hẹp. Phần mềm mã nguồn mở Koha là phần mềm quản trị thư viện tích hợp mã nguồn mở đầu tiên trên thế giới, phát triển lần đầu vào năm 1999-2000 tại New Zealand bởi Công ty Katipo và Thư viện Trust. Koha có đầy đủ các phân hệ, tính năng mới nhất của một phần mềm quản trị thư viện tích hợp: Bổ sung, biên mục tự động, tự động hóa công tác mượn trả, thống kê, báo cáo.

Koha đã được nghiên cứu và là đề tài luận văn, luận án của nhiều học viên và cán bộ thư viện. Năm 2012, phiên bản Việt hóa đầu tiên cho Koha 3.8 được xây dựng và phát triển bởi ThS. Lê Bá Lâm - Phó Giám đốc Trung tâm Thông tin Thư viện, Trường Đại học Quốc gia Hà Nội. Năm 2013, Công ty D&L thành lập nhóm Koha Việt Nam, cung cấp các dịch vụ miễn phí về cài đặt, cấu

hình, tùy biến và đào tạo chuyên nghiệp.

Hiện nay ở Việt Nam, có rất nhiều trường đại học ứng dụng phần mềm Koha, cụ thể như Đại học Quốc gia Hà Nội, Đại học Thăng Long, Đại học Tài chính Ngân hàng, Đại học Thái Nguyên, Đại học Đại Nam, Đại học FPT...

2. Ứng dụng của Koha vào các khâu nghiệp vụ tại Trung tâm

Từ trước đến nay, tất cả các khâu chuyên môn nghiệp vụ tại Trung tâm đều được tiến hành bằng phương thức thủ công truyền thống. Từ trước đến nay, Trung tâm chưa hề ứng dụng một phần mềm thư viện nào. Đặc biệt là công tác phục vụ bạn đọc, cán bộ thư viện vẫn phải sử dụng những cuốn sổ để ghi tên bạn đọc và tài liệu; công tác thống kê bạn đọc quá hạn gặp rất nhiều khó khăn, đồng thời công việc báo cáo tình hình phục vụ bạn đọc hầu như khó có thể thực hiện được. Tất cả những điều này ảnh hưởng rất lớn đến hiệu quả hoạt động, chất lượng phục vụ của Trung tâm.

Đúng trước tình hình đó, tổ nghiệp vụ kết hợp với tổ công nghệ thông tin đã tìm hiểu, nghiên cứu các phần mềm mã nguồn mở để có thể ứng dụng tại Trung tâm. Qua quá trình nghiên cứu, chúng tôi thấy phần mềm Koha hoàn toàn đáp ứng được các yêu cầu của một phần mềm thư viện.

2.1. Xây dựng cơ sở dữ liệu trực tuyến

Cơ sở dữ liệu là tài nguyên quan trọng để thư viện tiến hành mọi hoạt động. Từ trước đến nay, Trung tâm chưa từng có một cơ sở dữ liệu điện tử nào, điều này cũng giải thích vì sao các khâu

chuyên môn như phục vụ bạn đọc, thống kê, báo cáo... đều tiến hành theo phương thức thủ công truyền thống.

Khi triển khai ứng dụng phần mềm Koha, Trung tâm đã tiến hành nhập các dữ liệu vào phần mềm. Cơ sở dữ liệu của Trung tâm bao gồm những thông tin thư mục cơ bản như sau: Tên tác giả, tên tài liệu, nhan đề song song, chỉ số phân loại, số đăng ký cá biệt, phụ đề, tóm tắt, từ khóa, số tập, tên của tập... Tính đến thời điểm hiện tại Trung tâm có khoảng 6.500 biểu ghi (đầu sách) trong cơ sở dữ liệu.

Phần mềm Koha sử dụng biểu mẫu biên mục Marc21 như những phần mềm khác, ngoài ra nó còn hỗ trợ các tiêu chuẩn nghiệp vụ quốc tế khác như AACR2, DDC. Điều này có ý nghĩa rất lớn đến chất lượng cơ sở dữ liệu và khả năng chia sẻ, trao đổi thông tin giữa Trung tâm và các thư viện khác.

2.2. Tự động hóa công tác mượn trả

Có thể nói, công tác mượn trả trong thư viện là một công đoạn quan trọng nhất. Tất cả những công đoạn khác đều nhằm mục đích là phục vụ cho công đoạn này. Chất lượng, hiệu quả hoạt động của thư viện hoàn toàn phụ thuộc vào công đoạn phục vụ bạn đọc. Từ trước đến nay, công tác phục vụ bạn đọc của Trung tâm đều được tiến hành một cách thủ công truyền thống, nhưng hiện tại chúng tôi đã có thể tiến hành công tác tra cứu hay ghi mượn trả hoàn toàn bằng phương thức tự động hóa nhờ vào phần mềm Koha.

Khi có yêu cầu từ phía bạn đọc, chỉ cần nhập tên bạn đọc, sau đó nhập số đăng ký cá biệt của tài liệu vào hệ thống, tiếp đó chọn mục ghi mượn. Thế là hoàn tất công việc ghi mượn cho bạn đọc. Các thuộc tính như thời gian mượn, số lượng mượn... đã được cài đặt sẵn trong hệ thống. Cũng theo đó, công tác phục vụ việc trả tài liệu cũng được tiến hành rất dễ dàng, giống như công tác phục vụ mượn tài liệu.

2.3. Thống kê, báo cáo

Thống kê, báo cáo trong hoạt động thư viện là công đoạn hết sức cần thiết. Kết quả báo cáo thống kê giúp thư viện điều chỉnh chiến lược, phương thức hoạt động sắp tới của mình. Hiện tại, dựa vào Koha, Trung tâm có thể tạo lập và xác định nội dung báo cáo bất cứ vấn đề gì liên quan đến ngân sách, bổ sung, bạn đọc, tài liệu. Hiện giờ, có thể dễ dàng biết được lượt bạn đọc của Trung tâm, tên và số lượng bạn đọc quá hạn, loại tài liệu được mượn nhiều nhất, bạn đọc tích cực của Trung tâm... Tất cả những điều này có một ý nghĩa vô cùng to lớn đối với Trung tâm, nó sẽ là cơ sở giúp Trung tâm xác định được chất lượng, hiệu quả hoạt động của mình trong những khoảng thời gian nhất định, đồng thời có những hoạch định cụ thể cho thời gian phát triển sắp tới.

Ngoài ra, phần mềm Koha còn có rất nhiều tính năng nổi bật khác như: có thể dễ dàng tùy chỉnh giao diện OPAC, khả năng phân loại kết quả tìm kiếm, khả năng tương tác trực tuyến giữa bạn đọc và thư viện, khả năng đặt mượn, gia hạn trực tuyến, khả năng tạo nhãn gáy, tạo mã vạch... Trong khuôn khổ của bài viết này, chỉ đưa ra ba tính năng nổi bật, chưa giới thiệu hết được tất cả những tính năng ưu việt của Koha. Thời gian sắp tới, cùng với quá trình ứng dụng sâu phần mềm này tại Trung tâm, chúng tôi sẽ giới thiệu kỹ hơn những tính năng ưu việt khác của phần mềm thư viện tích hợp mã nguồn mở Koha.

3. Kết luận

Ý nghĩa thiết thực mà dễ dàng nhận ra khi ứng dụng phần mềm Koha là đã tự động hóa được quy trình nghiệp vụ, quản lý tài nguyên, tăng năng suất hoạt động và nâng cao chất lượng phục vụ bạn đọc. Các lợi thế về tiêu chuẩn, tính năng, tính dễ sử dụng của phần mềm Koha rất phù hợp với Trung tâm Học liệu, Trường Đại học Quảng Bình, điều này mang lại cho Trung tâm một sự lựa chọn khả thi khác bên cạnh các phần mềm thương mại hiện hành ■